

social forskning

4 / 2013 DECEMBER

NYT FRA SFI

LÆS BL.A:

MERE ÅBENHED OM UDSATTE
BØRN I GRØNLAND

PRIVAT-OFFENTLIGT
SAMARBEJDE

ET HÅRDT GADELIV

SFI DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

INDHOLD

- 3** Manglende kendskab til lovgivning koster støttejob
- 4** Privat-offentligt samarbejde: faglig debat og nye værktøjer
- 6** Rundt om danskernes kompetencer
- 8** Børn i Mælkebøtten – en ny start?
- 10** Grønlandske børn ønsker fokus på sociale problemer
- 11** Mere åbenhed om børn og unges problemer i Grønland
- 12** Sygemeldte er sidste hvide plet på samarbejdets landkort
- 14** Et hårdt liv på gaden
- 16** Mere fokus på talblindhed
- 18** Fra svært forklarlige sammenbrud til forståelige brud
- 20** Lønforskelle: en mistet million i løbet af et arbejdsliv

KRONIKKEN

social forskning

4 / 2013 DECEMBER

SFI

DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

Hertuf Trolles Gade 11
DK-1052 København K
Telefon 33 48 08 00
Fax 33 48 08 33
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

Social Forskning udgives af
SFI – Det Nationale Forskningscenter for
Velfærd for at orientere om resultaterne af
centrets arbejde.

REDAKTION:
Ulla Haahr (ansvarshavende)
Carsten Wulff
Mads Andersen Høg
Trine Jørgensen

ABONNEMENT:
Social Forskning er gratis og udkommer
med fire ordinære numre om året.
Abonnement på de ordinære numre kan
tegnes ved henvendelse til centret eller
på www.sfi.dk. Bladet kan frit kopieres.
Elektronisk abonnement kan tegnes på
www.sfi.dk

GRAFISK DESIGN: Hedda Bank mdd
FOTOS: POLFOTO (Forsiden, side 8, 11, 15
og 19), Ole Bo Jensen (side 3), Colourbox
(side 7, 12 og 20) og Hedda Bank (side 17)
OPLAG: 5.700
ISSN-NR. 0903-7535
TRYK: Rosendahls Schultzgrafisk

Manglende kendskab til lovgivning koster støttejob

Kun lidt over halvdelen af de socialt engagerede virksomheder er i 2012 blevet kontaktet af et jobcenter. Det er blot ét af resultaterne i en netop udgivet SFI-rapport, der også viser, at der ikke er sket den store udvikling i andelen af virksomheder, der påtager sig et socialt engagement.

AF METTE PEDERSEN

Holt, H., V. Jakobsen & S. Jensen: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2013*. ISBN: 978-87-7119-216-2. e-ISBN: 978-87-7119-217-9. Vejledende pris: 170,00 kr.

"Jeg synes det er givende. Man får hele samfundet ind i sin virksomhed," fortæller Thomas Rude Hornum, der er souschef i Bauhaus Ishøj – en af de virksomheder, der tager socialt ansvar. Siden virksomheden åbnede for fire år siden, har der været folk ansat på særlige vilkår. I øjeblikket er der 2-3 ansat i både virksomhedspraktik og tilskudsjob, og derudover har de også en række fleksjobbere blandt de i alt 100 ansatte.

INTERESSE FOR AT ANSÆTTE OG FASTHOLDE MEDARBEJDERE

I Danmark er der en række støttemuligheder i forhold til at ansætte og fastholde medarbejdere, der er i fare for at miste arbejdsmarkedstilknytningen. Lovgivningen på området kan dog være svær at gennemskue, og blandt andet en god kontakt til jobcentrene er derfor afgørende for, om virksomhederne formår at ansætte nye medarbejdere.

SFI har netop udgivet en rapport, der beskriver virksomhedernes konkrete indsatser og holdninger til socialt engagement. Her kan det blandt andet læses, at mellem en tredjedel og en fjerdedel af virksomhederne i høj grad eller nogen grad har forbehold over for ansættelse af personer med psykiske lidelser. Anderledes står det til for personer med nedsat arbejdsevne, som virksomhederne er positivt indstillet over for at ansætte. Samtidig viser resultaterne, at der ikke er sket en stigning i andelen af virksomheder, der er socialt engagerede. Til gengæld er virksomhederne i stigende grad interesserede i at fastholde medarbejdere – også uden social støtte.

JOBCENTRENE SKAL PÅ BANEN

At man hos Bauhaus Ishøj ansætter folk, der ellers var i fare for at ryge ud af arbejdsmarkedet, skyldes blandt andet, at kontakten til jobcentret er god. "Jeg bliver ofte kontaktet med henblik på at ansætte nye medarbejdere," fortæller Thomas Rude Hornum.

Ikke alle virksomheder giver udtryk for det samme gode samarbejde med jobcenterene, som Thomas Rude Hornum gør. Kun 54 procent af virksomhederne har angivet, at de er blevet kontaktet af et jobcenter. Det står i kontrast til, at netop jobcentrene spiller en afgørende rolle, når det kommer til, om virksomhederne ansætter folk i f.eks. løntilskud eller formår at fastholde medarbejderne. I rapporten bliver det fastslået, at der er en positiv sammenhæng mellem, om virksomhederne har en god kontakt til jobcenteret, og om der er ansat en person med offentlig støtte. I 2010 angav 57 procent, at de var blevet kontaktet.

UDFORDRINGER

Især mindre virksomheder oplever mindre kontakt til jobcentret sammenlignet med de større virksomheder; kun 48 procent er blevet kontaktet, hvilket betyder, at de ikke kender til alle de støttemuligheder, der er.

Resultaterne fra SFI-rapporten viser, at der er et uudnyttet potentiale for socialt engagement hos de små virksomheder. Hvis lovgivningen skal have betydning, så kræver det, at virksomhederne har kendskab til den, og her spiller jobcentrene en central rolle, understreger forskerne.

I rapporten konkluderes det, at jobcentrene har en central rolle som både informationscentral, jobformidler og støttesteder. Også Thomas Rude Hornum fortæller, at lovgivningen kan være svær at gennemskue.

ÅRLIGE UNDERSØGELSER

SFI har siden 1998 årligt kortlagt de danske virksomheders sociale engagement. Formålet med de årlige kortlægninger er at overvåge udviklingen i arbejdsmarkedets rummelighed og virksomhedernes sociale engagement. Der er skiftevis fokus på virksomhedernes og lønmodtagernes oplevelser af samt holdninger til virksomhedernes sociale engagement og arbejdspladsernes rummelighed.

Undersøgelsen er finansieret af Beskæftigelsesministeriet.

Privat-offentligt samarbejde: faglig debat og nye værktøjer

Der er både gevinster at hente og konflikter at løse, når et privat firma træder ind på sygedagpengeområdet via samarbejde med det lokale jobcenter. Horsens er en af otte kommuner, der siden 2008 har haft et samarbejde med Falck. Faglig koordinator Linda Nystrup Jepsen ser tilbage på forløbet.

AF TRINE JØRGENSEN

"Man kan sige, at vi er blevet hjulpet til at betragte området lidt som en produktion uden at gå på kompromis med vores faglighed. Formålet vil altid være at hjælpe borgeren bedst muligt, men vi har fået nogle nye værktøjer til at arbejde bedre sammen og dermed blive mere effektive." Sådan fortæller socialrådgiver Linda Nystrup Jepsen fra Horsens Kommune, der som faglig koordinator har været involveret i samarbejdet mellem Falck og kommunens jobcenter.

Horsens er en af i alt otte kommuner landet over, som Falck siden 2008 har dannet 3-årige partnerskaber med – de første af deres art på sygedagpengeområdet i Danmark. Formålet har været at forkorte sygedagpengesagerne og dermed mindske kommunernes udgifter på området. Midlerne har bl.a. været ansættelse af flere medarbejdere, kurser og personaleudvikling samt en række værktøjer til at dokumentere og følge sagerne bedre. I en ny rapport evaluerer SFI resultaterne af partnerskaberne.

BRÆNDENDE PLATFORM

I Horsens Kommune startede partnerskabet med Falck på det, Linda Nystrup Jepsen betegner som en "brændende platform". Man skulle finde nye måder at arbejde på efter kommunalreformen, samtidig med at sygefraværet blandt kommunens borgere steg, og udskiftningen blandt jobcentrets medarbejdere var alt for stor.

"For os handlede det om at få skabt noget struktur og effektivitet i hverdagen, og der var det en stor hjælp, at partnerskabet gav mulighed for en opnormering af personalet. Vi fik både ansat nye beskæftigelsesrådgivere og fastholdelseskonsulenter, en psykiatrisk kon-

sulent og en arbejdsmediciner. Og vi fik mulighed for at tage på medarbejderseminarer og give ledelsen plads til noget udviklingsarbejde," fortæller Linda Nystrup Jepsen.

FALD I SAGERNE

Jobcentret fik også nogle organisatoriske værktøjer, der gav overblik over sagsgangene og åbnede vejen for ændringer. Man etablerede bl.a. medarbejderteams og indførte mere åbenhed omkring de sager, hver rådgiver sad med, forklarer Linda Nystrup Jepsen:

"Vi måler nu løbende på, hvor mange sager hver enkelt medarbejder har, og ser fx på antallet af samtaler, rettigheden, sagernes længde, og hvor mange sager der er blevet afsluttet. Overblikket tager vi med på teammøderne og bruger det til at aflaste hinanden og vurdere, hvem der tager hvilke opgaver."

De nye sagsgange har bevirket, at antallet af sager pr. rådgiver er faldet fra 60-70 til ca. 45, mens partnerskabet har stået på. Og SFI's evaluering viser, at kommunens sygedagpengesager gennemsnitligt er blevet lidt kortere i perioden.

"Det handler om at komme ud af den onde spiral, hvor der først bliver taget fat i sagen, når dagpengeudløbet nærmer sig. Vi har arbejdet meget med tidlig indsats og kvalitetsstandarder for, hvad der skal gøres løbende i en sag, og det har virket – til gavn for både borgerne og medarbejderne," fortæller Linda Nystrup Jepsen.

FAGLIGE SAMMENSTØD

Sådan er det ikke gået i alle partnerskabskommunerne. SFI's evaluering viser, at der i de kommuner, hvor man

har arbejdet bredt med mange indsatser, og hvor samarbejdet mellem ledelsen, medarbejdere og Falck – som i Horsens – har fungeret godt, er sket et lille fald i længden af sygedagpengeforløbene. I andre kommuner, hvor partnerskabet har haft vanskelige vilkår, er der ingen positiv effekt på forløbenes længde. Og her er det en væsentlig faktor, påpeger evalueringens forfattere, hvordan man vælger at håndtere de faglige sammenstød, der uvægerligt opstår, når private konsulenter og offentlige sagsbehandlere møder hinanden. Det kan Linda Nystrup skrive under på:

"En af grundene til, at partnerskabet har fungeret godt hos os, er helt sikkert, at medarbejderne har

DE NYE SAGSGANGE HAR BEVIRKET, AT ANTALLET AF SAGER PR. RÅDGIVER ER FALDET FRA 60-70 TIL CA. 45, MENS PARTNERSKABET HAR STÅET PÅ. OG SFI'S EVALUERING VISER, AT KOMMUNENS SYGEDAGPENGE SAGER GENNEMSNITLIGT ER BLEVET LIDT KORTERE I PERIODEN.

været inddraget fra starten og har været med til at drøfte, hvad vi ville med samarbejdet. De

har fået svar på deres spørgsmål, og vi har taget de debatter, der opstod – fx om målingerne nu betød, at hver rådgiver skulle vurderes på sin evne til at afvikle sager, hvilket jo ikke har været hensigten."

POLITISK BLÆST

Der har også været knaster i partnerskabet. Kommunen gjorde sig en dyr erfaring tidligt i forløbet, da man lod medarbejdere, der formelt var ansat i Falck, behandle en række sygedagpengesager – en praksis, der sidenhen er blevet kendt ulovlig af Ankestyrelsen, og som førte til, at kommunen måtte genbehandle ca. 30 sager. I det hele taget har partnerskaberne været genstand for en del politisk debat og vil uden tvivl

fortsat blive debatteret. Set fra Linda Nystrups stol er budskabet til politikerne klart:

"Man kan jo i hvert fald lære af det her partnerskab, at investeringer faktisk kan føre til besparelser. Måske vil man være mere villig til at gå den vej fremover."

Bille, R., M.R. Larsen, J. Høgelund & H. Holt: Falcks partnerskabsmodel på sygedagpengeområdet. Evaluering af et offentligt-privat samarbejde. SFI 13:36, ISBN: 978-87-7119-208-7. e-ISBN: 978-87-7119-209-4. Vejledende pris: 230,00 kr.

Rundt om danskernes kompetencer

Den 8. oktober udkom den hidtil største undersøgelse af voksne danskeres kompetencer. Godt 7000 danskere har deltaget i undersøgelsen, som er igangsat af OECD i 24 lande. Læs her om resultaterne – og de politiske reaktioner på dem.

AF TRINE JØRGENSEN

Rosdahl, A., T. Fridberg, V. Jakobsen & M. Jørgensen: *Færdigheder i læsning, regning og problemløsning med IT i Danmark*. SFI 13:28. ISBN: 978-87-7119-193-6. e-ISBN: 978-87-7119-194-3. Vejledende pris: 400,00 kr.

Rosdahl, A., T. Fridberg, V. Jakobsen & M. Jørgensen: *Færdigheder i læsning, regning og problemløsning med IT i Danmark. Sammenfatning af resultater fra PIAAC*. SFI 13:29. ISBN: 978-87-7119-195-0. e-ISBN: 978-87-7119-196-7. Vejledende pris: 60,00 kr.

Hvad kan vi danskere? Og hvordan klarer vi os sammenlignet med andre lande?

Det er fokus i den hidtil største internationale undersøgelse af voksnes kompetencer. OECD-undersøgelsen PIAAC (Programme for the International Assessment of Adult Competencies) omfatter 24 lande og afdækker færdigheder inden for læsning, regning og problemløsning med IT. I Danmark har PIAAC fået navnet "Danskernes Kompetencer".

BESØG I HJEMMET

Godt 7000 danskere har deltaget i Danskernes Kompetencer. De er repræsentativt udvalgt mellem de godt 3,6 millioner danskere, der er mellem 16 og 65 år.

Deltagerne har alle fået besøg af en interviewer i deres hjem. Intervieweren har først stillet en række spørgsmål om bl.a. deltagerens uddannelse og efteruddannelse, arbejde, jobtype, løn, helbred og brug af forskellige kompetencer i arbejde og fritid. Derefter er deltageren blevet bedt om at løse opgaver på interviewerens medbragte computer – eller med blyant og papir, hvis man ikke vil eller kan betjene en computer.

DET VISER DANSKERNES KOMPETENCER

Resultaterne af undersøgelsen er bl.a.:

- 583.000 voksne danskere er dårlige til at læse og skrive. Det svarer til 16,1 pct. af den voksne befolkning.
- 531.000 voksne danskere er dårlige til at regne. Det svarer til 14,6 pct. af den voksne befolkning.

- 1.032.000 voksne danskere er dårlige til at bruge en computer til at løse hverdagsopgaver. Det svarer til 28,4 pct. af den voksne befolkning.
- Blandt dem med de svageste kompetencer er der en overvægt af kortuddannede, ledige, ældre, indvandrere og folk med dårligt helbred. Andre grupper er dog også i høj grad repræsenteret, fx har halvdelen af de dårlige læsere et arbejde, og en tredjedel har en erhvervsuddannelse.
- Der er i høj grad sammenfald mellem kompetencer, uddannelse og beskæftigelse: Jo højere uddannelse, des bedre kompetencer – og jo bedre kompetencer, des højere sandsynlighed for at være i arbejde. Det kan både skyldes, at de mest kompetente i højere grad får en uddannelse og et arbejde, men også, at uddannelse og arbejde i sig selv giver mulighed for at vedligeholde og udvikle det, man kan.
- Internationalt ligger Danmark under gennemsnittet i læsning og over gennemsnittet i regning. Målt på, hvor stor en andel af den voksne befolkning, der har gode IT-færdigheder, ligger Danmark over det internationale gennemsnit.

I boksen kan du læse nogle af de mange politiske reaktioner på resultaterne af Danskernes Kompetencer.

DIREKTØR I DANSK ARBEJDSGIVERFORENING, HENNING BACH MORTENSEN

"Alt, alt for mange unge har forladt skolen uden helt simple læse- eller regnekompetencer. Dette svigt kan nu desværre aflæses direkte i OECD's kortlægning af danskernes kompetencer. I årevis blev det stiltiende accepteret, at uddannelsessystemet ikke fungerede. Først i de senere år er der taget skridt i den rigtige retning. Det er helt afgørende, at vi fortsætter ud af reformsporet og løfter kvaliteten i grundskolen og i erhvervsuddannelserne, så fremtidens arbejdsstyrke er bedre rustet til at tage del i den internationale konkurrence." (Kilde: Dansk Arbejdsgiverforening)

LO-SEKRETÆR EJNER K. HOLST

"Det er tankevækkende, at et velfærdsamfund som vores fortsat har problemer med de helt basale færdigheder. Vores børns læsefærdigheder er blevet bedre efter en målrettet indsats. På samme måde er det afgørende, at voksne nu får mulighed for at forbedre deres færdigheder. Vi kender gode eksempler på virksomheder, der tilbyder deres medarbejdere dansk- og regnekurser på selve arbejdspladsen. Det er en nem og praktisk løsning for alle parter. Nogle virksomheder og deres tillidsrepræsentanter går et skridt videre og har en klar forståelse for, at det er en forudsætning for at klare jobbet. Jeg tror, det er værd at gå videre ad den vej." (Kilde: LO)

UNDERVISNINGSMINISTER CHRISTINE ANTORINI

"Undersøgelsen viser, at deltagelsen i voksen- og efteruddannelse i Danmark er meget høj sammenlignet med andre lande – så samlet set vurderer jeg, at Danmark har nogle ganske gode rammer for deltagelse i voksen- og efteruddannelse. Men undersøgelsen viser, at det er afgørende, at vi sikrer et større udbytte af indsatsen de kommende år, så alle har de grundlæggende færdigheder, som er afgørende for et aktivt arbejds- og fritidsliv, og kan dygtiggøre og uddanne sig livet igennem." (Kilde: Undervisningsministeriet.)

BESKÆFTIGELSESMINISTER METTE FREDERIKSEN

"At have en uddannelse er helt afgørende, hvis man skal opnå et varigt fodfæste på arbejdsmarkedet. Det kræver, at de helt grundlæggende kompetencer er i orden – og det ses nok tydeligst blandt de mange, der står helt uden for arbejdsmarkedet. Kan man ikke læse, skrive og regne ordentligt, er vejen væk fra ledighed ofte meget lang og meget besværlig. Det er netop årsagen til, at vi med kontanthjælpsreformen nu styrker de lediges forudsætninger for at få et eksamensbevis i hånden. Men den enkelte har også pligt til at gøre, hvad man kan for at få flere færdigheder og kompetencer." (Kilde: Undervisningsministeriet.)

Børn i Mælkebøtten – en ny start?

I Børne- og Ungehuset Mælkebøtten i Nuuk bor udsatte børn i op til et halvt år, mens der bliver foretaget en social udredning, hvorefter de enten bliver anbragt uden for hjemmet eller kommer tilbage til forældrene. Samtidig arbejder personalet med at give børnene redskaber til at klare sig bedre. SFI har undersøgt, hvordan det går børnene et år efter opholdet i Mælkebøtten – om børnene har fået en ny start på livet.

AF ULLA HAAHR

Det er sen eftermiddag en almindelig mørk november i opholdsrummet i Børne- og ungehuset Mælkebøtten. En flok børn sidder bænket om det store fælles bord – koncentreret bøjet over lektierne. En voksen sidder og hjælper, når det er nødvendigt. I tv-rummet ved siden af sidder en toårig dreng godt lænet tilbage i sækkestolen, mens Teletubbies kører over skærmen. I alt er der 9 børn, og på køkkenbordet står fade med aftensmaden klar: Det er hvalkød, tørret hellefisk og rensdyr. For to gange om ugen står menuen på grønlandsk mad, så børnene ikke mister fornemmelsen for deres oprindelige kultur.

LÆRER AT TALE MED DE VOKSNE

Stemningen er god med stille småsnak – der er hyggeligt og roligt. Og det giver et godt indtryk af, hvad personalet forsøger at lære børnene: At bruge sproget i stedet for at slå; tale med de voksne, når hverdagen rummer mange konflikter, og livet er svært. For selvom SFI's evaluering af Mælkebøtten viser, at børnene

BØRNENE HAR BRUG FOR EN LANGVARIG INDSATS. SELVOM BØRNENE HAR GAVN AF AT BO I MÆLKEBØTTEN, SÅ HAR DE STADIG STORE UDFORDRINGER ET ÅR EFTER DERES OPHOLD.

trives bedre og bliver gladere i løbet af de 3-6 måneder, de bor her, så får mange af dem

faktisk flere adfærdsproblemer under opholdet – og de fortsætter med at have det svært, efter at de har forladt Mælkebøtten.

"Børnene er ofte meget tilbageholdende og forsøger at gå i et med væggen den første tid, de er her. Men efterhånden, som de oplever, at de kan stole på de voksne, så tør de være mere sig selv. Og det betyder,

at de viser de problemer, de kæmper med i hverdagen – som vrede og sorg som følge af de svigt, de har oplevet," forklarer Kirsten Ørsgaard, der er Mælkebøttecencentrets direktør.

Målet med opholdet er, at børnene skal videre til noget, der er bedre end det, de kom fra. I samarbejde med Kommuneqarfiq Sermersooq bliver de fleste anbragt på døgninstitution eller i familiepleje. Og det, de har med sig fra opholdet på Mælkebøtten, er forhåbentlig redskaber til bedre at kunne håndtere de traumer og adfærdsproblemer, de har.

KONTAKTEN MED FORÆLDRENE

Under opholdet i Mælkebøtten bliver der også arbejdet på at få etableret en god kontakt med forældrene, så barnet på trods af anbringelsen føler sig som en del af en familie.

"Børn, der anbringes, føler sig kasseret og har skyld. Og de føler også ansvar over for forældrene. Og alle børn håber inderligt, at forældrene vil være der for dem – som forældre," fortæller Kirsten Ørsgaard.

SFI's evaluering viser, at for cirka to tredjedele af børnene har der flere gange været kontakt med barnets mor eller far. Det kan være børn, der kommer på weekend, eller børn der ser forældrene ugentligt – fx en eftermiddag eller aften og en søndag. Der er også børn, hvis forældre er flyttet til Danmark, hvor der bliver sørget for faste tider med telefonsamtaler. Og endelig er der også overvåget samvær mellem forældre og børn på Mælkebøtten, når børnene er tvangsfjernede.

Men det er ikke altid, det er muligt at have kontakt til forældrene. En del børn har heller ikke haft særlig

Christensen, E: Børn i Mælkebøtten. Fra socialt udsat til mønsterbryder? SFI 13:30 ISBN: 978-87-7119-197-4, e-ISBN: 978-87-7119-198-1, Vejledende pris: 120,00 kr.

Christensen, E: Mælkebøttenimi meeqqat. Inuttut atugarliortumiit ileqqoriliinnakkanik qimatsisumut? SFI 13:31 ISBN: 978-87-7119-199-8, e-ISBN: 978-87-7119-200-1, Vejledende pris: 120,00 kr.

meget kontakt med forældrene, før de flyttede ind i Mælkebøtten. Der er typisk tale om forældre, som har forladt hjemmet og barnet, når de har røget hash eller drukket.

For de børn, der har kontakt med forældrene, virker det ifølge SFI-rapporten, som en god og varm kontakt, og ingen af disse børn er bange for deres forældre. De øvrige børn har formentligt flere problemer i kontakten.

HVAD FREMTIDEN BRINGER

Hovedkonklusionen på evalueringen er, at børnene har brug for en langvarig indsats. Selvom børnene har gavn af at bo i Mælkebøtten, så har de stadig store udfordringer et år efter deres ophold.

Derfor vil personalet på institutionen fortsat have fokus på at arbejde både pædagogisk og psykologisk med børnenes emotionelle problemer. Og kommunerne anbefales at tilbyde kontinuerlig supervision til de plejefamilier, hvor børnene bliver anbragt.

"I begyndelsen af 2014 får vi ansat en psykolog, og det vil betyde, at vi vil kunne arbejde ud fra psykologiske undersøgelser af børnene kombineret med generel kompetenceudvikling af børnene," siger Kirsten Ørgaard.

På spørgsmålet, om børnene har fået en ny start, siger seniorforsker Else Christensen, der har lavet evalueringen af Mælkebøtten:

"Børnene har fået nogle nye erfaringer. De har prøvet at bo i et fællesskab med andre børn, hvor alle har en del af ansvaret for fællesskabet og hvor der er voksne, der tager deres ansvar alvorligt. De voksne taler med børnene, de griber ind, når der er mobning eller kon-

flikter og lærer børnene, at konflikter kan løses ved samtale eller forhandling og ikke med vold. Samtidig har mange børn oplevet at få deres første jævnaldrende ven blandt de andre børn i Mælkebøtten. Det er erfaringer, der hver især kan være med til at give barnet nye redskaber til at klare livet. Men det betyder ikke, at alt nu bare går godt. Børnene har brug for aktiv støtte i lang tid fremover. Det er børn, der er skadet af deres liv og børn med få personlige ressourcer. Det er vigtigt, at voksne er opmærksomme på dette langsigtede perspektiv, ellers risikerer vi at få børn, der livet igennem vil leve på kanten af samfundet".

Grønlandske børn ønsker fokus på sociale problemer

En ny SFI-rapport viser, at grønlandske børn selv vurderer, de kun har begrænset viden om sociale problemer. Samtidig viser resultaterne, at børnene efterspørger mere viden på området. UNICEF er blandt de aktører, der hjælper de grønlandske børn til at sætte fokus på de problemer, de oplever i hverdagen.

AF: METTE PEDERSEN

Christensen, E.: Ung i det grønlandske samfund. Unges holdning til og viden om sociale problemer og muligheder. SFI 13:16. e-ISBN: 978-87-7119-171-4. Netpublikation.

Christensen, E.: Kalaallit inuiaqatigiivini inuusuttuaqqat. Inuusuttuaqqat inoqatigiinnermi ajornartorsitit periarfissallu pillugit ilisimasaat isummertariaasaallu. SFI 13:17. e-ISBN: 978-87-7117-172-1. Netpublikation.

Syv procent af de grønlandske unge mener, de har en god viden om sociale problemer. Det viser en ny SFI-rapport, hvori det samtidig fremgår, at halvdelen af de unge angiver, at de har en interesse for området.

SFI's rapport er den anden i rækken, der beskriver forholdene for grønlandske børn og unge med udgangspunkt i NAKUUSA-projektet – et projekt der er tilrettelagt af Departementet for Familie og Justits i Grønlands Selvstyre og UNICEF Danmark.

NAKUUSA kan oversættes til "Lad os være stærke" – det er både en vision og et håb for, hvordan fremtiden for de grønlandske børn skal være.

Rapporterne beskriver et tydeligt mismatch mellem børn og unges viden om og interesse for sociale problemer i det grønlandske samfund, noget man med NAKUUSA-projektet ønsker at ændre på. Arnavaq Jørgensen, der er programleder for UNICEF, fortæller: "Det grønlandske samfund er præget af stor social ulighed, og selvom der i de seneste år er kommet fokus på sociale problemer, så er der endnu ikke sket større målbare resultater i forhold til at nedbringe for eksempel børnefattigdom."

NAKUUSA-PROJEKTET

Formålet med NAKUUSA er at sikre, at grønlandske børns vilkår og rettigheder styrkes. Helt konkret ønsker man at give børn og unge en stemme i samfundet, og en stor del af arbejdet består i at oplyse både børn og voksne om børns rettigheder.

Projektet kører over en femårig periode, og hos UNICEF er man bevidste om, at det tager tid at forbedre børns vilkår i Grønland. Programleder Arnavaq Jørgensen fortæller: "NAKUUSA er det lange seje træk

forstået på den måde, at det er holdningsarbejde. Det er kampagnearbejde og oplysningsarbejde primært omkring børns rettigheder," og hun fortsætter: "Grundten til, at vi tager fat i holdningsarbejde, er, at vi ud fra en stor international erfaring kan se, at børn, der kender deres rettigheder, står stærkere i forhold til at få sagt fra, når de bliver krænket på deres rettigheder."

RESULTATER FRA SFI GØR EN FORSKEL

NAKUUSA-projektet kører fra 2011 til 2015. I den periode udkommer SFI årligt med en rapport med fokus på NAKUUSA. Denne rapport er den anden rapport om NAKUUSA, og her er fokus på de grønlandske børn og unges viden om sociale problemer samt deres holdning til, hvad der bør gøres noget ved.

Rapporten har vist, at det kun er knap halvdelen, der mener, at de har en god eller nogenlunde god viden om sociale problemer. Den anden halvdel har kun lidt eller ingen viden om de sociale problemer. Samtidig er et af resultaterne, der kan læses i rapporten, at omkring 90 procent af de unge kun engang imellem, sjældent eller aldrig taler om sociale problemer, mens halvdelen angiver, at de interesserer sig for området.

KAMPAGNEARBEJDE DER BATTER

Med udgangspunkt i blandt andet SFI's rapport kommer der et nyt tiltag med en kampagne, der skal sætte fokus på, at børnene er bevidste om de sociale problemer, og at de rigtig gerne vil tale om dem.

"Der har længe i Grønland været en tendens til at sige, at de er opmærksomme på problemet, men alligevel er det ikke blevet italesat. De udsatte børn og unge er blevet en gruppe, der svæver ude i periferien. Nu trækker vi dem frem, og SFI-rapporten er et skridt på vejen til at sætte fokus på den gruppe af børn og unge," fortæller Arnavaq Jørgensen.

Netop kampagnearbejde har de allerede gode erfaringer med i NAKUUSA-projektet. På baggrund af de konkrete anbefalinger, som forsker Else Christensen kom med i den første rapport om NAKUUSA-projektet, igangsatte UNICEF kampagnen "Mere mor og far". "94 procent af den grønlandske befolkning kender til kampagnen," fortæller Klaus Møller, der er projektleder for NAKUUSA i Departementet for Familie og Justitsvæsen i Det Grønlandske Selvstyre.

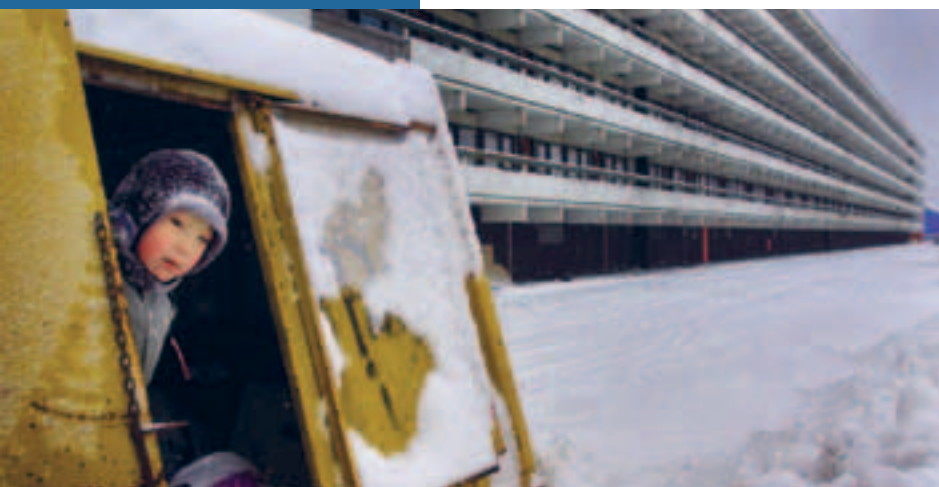
Arnavaq Jørgensen fortæller, at SFI's første rapport var en stor hjælp i arbejdet med kampagnen: "Vi bruger SFI's rapport til at sige, hvad det er for nogle problemer, børnene peger på. Efter kampagnen har kørt, har 62 procent af forældrene angivet, at de har tænkt over deres eget forhold til deres barn."

Den næste SFI-rapport om NAKUUSA-projektet udkommer i 2014.

Mere åbenhed om børn og unges problemer i Grønland

Det er blevet mere udbredt at tale åbent om omsorgssvigt af børn, forældres misbrug og seksuelle overgreb. Og mange mindre projekter arbejder i det daglige med at påvirke grønlændernes holdninger. Men der er behov for at udvikle en national børne- og ungestrategi, hvis der for alvor skal komme gang i udviklingen. Sådan lød konklusionen på todages-konferencen "Mere og bedre viden om udsatte børn og unge" i Nuuk i slutningen af november.

AF ULLA HAAHR

På et lille papkort står korte råd på både grønlandsk og dansk om, hvordan man kan undgå voldtægt, fx *drik dig ikke så fuld, at du ikke ved, hvad der sker omkring dig*. Og *sov ikke i en fremmeds seng*. Kortet bliver delt ud på de grønlandske skoler og er et af tiltagene fra PiSiu - Det Grønlandske Kriminalpræventive Råd for at forebygge vold og overgreb.

"Det er jo ikke et kort, man som 17-årig lige hiver op af lommen kl. 3 om morgenen nede på baren Kristine-mut, hvis man er ved at komme i problemer. Alligevel mener vi, at det kan gøre en forskel," forklarer Christina Mølholm fra Rådets sekretariat. Det handler nemlig om at gøre det almindeligt at tale om overgreb og lære, at man har ret til at sige fra.

GRYENDE BEVIDSTHED

Det er velkendt, at der i Grønland er væsentlig flere volds- og sædelighedssager end i andre lande. Men

ikke desto mindre er antallet faldende, fortæller Christina Mølholm i sit oplæg til konferencen, der er arrangeret af SFI, Mælkebøttecentret og Departementet for Familie og Justitsvæsen i Grønlands Selvstyre.

Konferencens formål var netop at sætte fokus den spændende udvikling i Grønland, når det gælder arbejdet med socialt udsatte børn og unge.

"Der er rigtig mange fagfolk og ufaglærte, som dagligt arbejder med at forbedre vilkårene for udsatte børn og unge. Og der er inden for de senere år kommet mange gode og nye tiltag og langt mere åbenhed omkring løsning af problemerne med de grønlandske børn og familier," fortæller Kirsten Ørgaard, direktør for Mælkebøttecentret – et værested og døgninstitution for udsatte børn og unge i Nuuk.

MEDANSVAR GENNEM LEG

Den gryende åbenhed er også omdrejningspunktet i et andet projekt "Som ringe i vandet", der blev præsenteret på konferencen: Med et mobilt mødelokale bestående af tre containere, der bliver sejlet rundt til en række af Grønlands byer, formidler organisationen MIBB – Meeqqat Inuunerissut/Bedre Børneliv med debat og uddannelsesviden om, hvordan alle kan bidrage til forebygge seksuelle overgreb mod børn.

"Vi tilbyder gratis kurser, der sætter fokus på børns rettigheder, underretningspligt og om, hvordan alle voksne har et medansvar for alle børn," fortæller Nivé Heilman fra projektet. "Sammen med vores kursister afholder vi mindre events, hvor byens børn og voksne inviteres til at at lege. Det handler om at få engageret folk til at være frivillige og være sammen med børnene på en sjov måde – og på den måde tage medansvar."

BRUG FOR NATIONALT SAMARBEJDE

Men MIBB's arbejde med at formidle viden om fx underretningspligten har også tydeliggjort, hvor én af Grønlands store udfordringer ligger, mener Nivé Heilman:

"Vi halter bagud pga. dårligt samarbejde. Der er forskellige procedurer fra by til by på at lave en underretning. Det kan være meget besværligt, når man står med et barn, der skal have hjælp NU."

Det er også fagfolkernes samlede konklusion på konferencen, siger Kirsten Ørgaard fra Mælkebøttecentret:

"Problemstillingerne hænger sammen som en kæde og bør indeholde helhedsløsninger - løsninger som bygger på viden og samarbejde mellem politikere og fagfolk. Så der er behov for, at der udvikles en national børne- og ungestrategi, som beskriver en samlet, langsigtet plan for sikring af børns rettigheder og velfærd i Grønland."

"Den voksende åbenhed kommer nedefra, og det er positivt. Men der er også brug for helt konkret viden, som kan indgå i diskussionerne, ellers risikerer man, at diskussionerne kun handler om, hvad der er rigtigt og forkert, og at der derfor ikke kommer en øget forståelse af, hvad det er, der sker, og hvad det betyder for børn og unges udvikling. Og det er blandt derfor, at vi har lavet denne konference i forbindelse med, at den første evalueringsrapport af Børne- og Ungecentret Mælkebøtten er blevet udgivet," siger Else Christensen, seniorforsker SFI, der har fulgt Grønlands udvikling gennem mange år.

Sygemeldte er sidste hvide plet på samarbejdets landkort

Flere og flere jobcentre har fundet servicesindet frem og tilbyder at samarbejde med virksomhederne, især om at rekruttere nye medarbejdere. Men hjælpen halter stadig bagefter, når det gælder fastholdelse af syge medarbejdere.

KRONIK

AF SENIORFORSKER HELLE HOLT, SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD, OG SENIORKONSULENT CARSTEN KJÆRGAARD, CABI

Da Jobcenter Viborg i 2012 gjorde resultatet op efter et projekt med et såkaldt servicecenter for sygdomsforebyggelse og arbejdsfastholdelse, var succesen som mejslet i granit:

Jobcentret havde lavet aftaler med omkring 160 lokale virksomheder og stillet en række ydelser gratis til rådighed for dem, herunder faste kontaktpersoner, garanti for akut hjælp inden for 48 timer og koordinering mellem kommunens instanser.

Som konsekvens faldt sygefraværet i virksomhederne efter det første år med godt 12 og året efter 13,5 procent. Jobcentret estimerer desuden, at indsatsen gav en merproduktivitet på mindst 40 mio. kroner, simpelthen fordi fremmødet steg hos virksomhederne. Samtidig blev kommunens omkostninger til sygedagpenge reduceret drastisk.

UOPDAGET POTENTIALE

De overbevisende resultater, der bakked op af såvel studier som andre erfaringer, kunne få en til at tro, at en tilsvarende model så må findes i alle jobcentre. Behovet er soleklart, selv om man gennem de seneste fem år har kunnet konstatere faldende sygefravær i Danmark, især på de private virksomheder.

Den positive udvikling til trods udgjorde sygefraværet i virksomhederne ca. 5 procent i 2012, når man tæller både det korte og det lange sygefravær med. I løbet af året modtog knap 400.000 personer sygedagpenge, fordi de var sygemeldt i mere end 30 dage. Regnet i fuldtidspersoner svarer det til, at 3,1 procent af arbejdsstyrken på et tidspunkt i løbet af 2012 modtog sygedagpenge. Kommunernes og statens udgifter til sygedagpenge beløb sig til ca. 14,5 milliarder kroner,

DET INDEBÆRER UDGIFTER I STARTEN AT ETABLERE EN SÅ OMFATTENDE VIRKSOMHEDSSERVICE SOM I VIBORG. MEN DET AFGØRENDE ER, AT UDGIFTEN VEJES OP AF EN REDUKTION AF SYGEDAGPENGEUDGIFTERNE I KOMMUNEN. ALLE ERFARINGER TYDER PÅ, AT DET ER TILFÆLDET.

jobcentret, og deres forskellige indsatser som helt centrale, når en syg skal fastholdes.

Mens jobcentrene tygger på den, kan de notere sig, at virksomhederne står på spring: En undersøgelse fra SFI i år viser, at både virksomhedernes ledere og medarbejdere ser en tidlig indsats over for sygdomsramte, koordinering mellem de forskellige aktører, herunder

Det er ikke, fordi jobcentrene skal opfinde den dybe tallerken for at komme virksomhederne i møde. Modeller til at samarbejde med virksomhederne om at fastholde sygemeldte er allerede udviklet i mange jobcentre og kan fx omfatte:

Klippekort, der giver virksomheden et antal klip til hjælp fra jobcentret i forbindelse med fx arbejdsmiljøtiltag, personalepolitik om sygefravær og arbejdsfastholdelse, rundbordssamtaler samt assistance med at etablere et sygefraværsberedskab i virksomheden.

Mange jobcentre har også gode erfaringer med at tilbyde virksomhederne én indgang til jobcentret, administrativ hjælp og rådgivning om mulighederne i lovgivningen. Er der tale om større virksomheder, kan jobcentret eventuelt tilbyde at udstationere en sagsbehandler i virksomheden en dag om ugen, som både kan rådgive den sygemeldte og samarbejde med virksomheden om den sygemeldte medarbejder, fx i forbindelse med afklaring.

Det indebærer udgifter i starten at etablere en så omfattende virksomhedsservice som i Viborg. Men det afgørende er, at udgiften vejes op af en reduktion af sygedagpengeudgifterne i kommunen. Alle erfaringer tyder på, at det er tilfældet.

SIDSTE HVIDE PLET PÅ SAMARBEJDETS LANDKORT

Det enkelte individ har altid været i centrum af den aktive beskæftigelsespolitik, og jobcentrene har altid koncentreret sig om at klæde borgeren på til arbejdsmarkedet. I den proces er virksomhederne måske blevet glemt. Men som såvel undersøgelser som erfaringer viser, gør det en stor forskel, om virksomhederne er inddraget, når sygemeldte medarbejdere skal fastholdes.

Politikernes pendul svinger nu i en ny retning, og spotlightet retter sig mod, hvordan virksomhederne i højere grad kan inddrages i den aktive beskæftigelsespolitik. Det har såvel politikere som medarbejdere og ledere i jobcentrene et godt øje for, hvad man fx kan se af den tværfagligheds-trend, der huserer gennem beskæftigelsesindsatsen i disse år.

Pointen med tværfagligheden er, at jobcentrene skal tage udgangspunkt i borgerens hele livssituation og række ud for at samarbejde koordineret og tværfagligt med enhver relevant part om at lave den rette løsning for borgeren. Når det handler om en sygemelding, er arbejdspladsen den måske mest centrale part. Der er intet til hinder for, at denne nyfundne samarbejdsstakegang kan komme sygemeldte til gavn.

mens virksomhederne betalte i omegnen af 20 milliarder kroner til løn under sygdom.

Alligevel viser det sig, at samarbejde som det i Viborg kun kommer i spil i omkring et ud af ti tilfælde. Et studie fra SFI fra 2008 viste, at kun 10 pct. af arbejdsgiverne kontaktes. Og kun 13 pct. af virksomhederne blev inddraget i de sygedagpengesager, hvor den sygdomsramte stadig havde en arbejdsgiver, i det store danske Tilbage Til Arbejdet-projekt (TTA) i 2012.

Der er mange sygemeldinger, som ikke nødvendigvis kræver, at jobcenter og virksomhed mødes i et samarbejde, fx når det handler om et brækket ben. Men i andre sager – fx om stress, depression og psykisk arbejdsmiljø – er et tidligt samarbejde mellem jobcentret, virksomheden og den sygemeldte et godt bud på en afgørende forskel.

Evalueringen af TTA-projektet peger på, at ganske mange sygemeldte mister deres arbejde i løbet af de tre første måneder, de er sygemeldt. Og talrige undersøgelser dokumenterer, at jo længere tid, man er væk fra arbejdsmarkedet på grund af sygdom, jo fjernere bliver udsigterne til nogensinde at vende tilbage. Derfor har det stor betydning, at jobcentret tidligt kommer på banen og tilbyder virksomheden og den sygemeldte hjælp til at fastholde jobbet.

DE GODE LØSNINGER SKAL I BRUG – LOVKRAV ELLER EJ

Ydelser i stil med dem, Viborgs servicecenter tilbyder, ligger ud over jobcentrets forpligtelse som myndighed i den forstand, at jobcentret assisterer virksomheden, før der ligger en sygedagpengesag på jobcentrets bord. Det er op til det enkelte jobcenter, om det er noget, man vil prioritere.

Et hårdt liv på gaden

En ny SFI-rapport viser, at hjemløse borgere sammenlignet med den øvrige befolkning har en markant øget risiko for at blive syg. De er da også langt oftere at finde hos vagtlæge og på skadestuen, men går til gengæld sjældent til tandlæge og speciallæge. Pia Kjær er sygeplejerske på Bispebjerg Hospital, og hun fortæller her om sine oplevelser med de hjemløse borgere.

AF METTE PEDERSEN

Benjaminsen, L., J.F. Birkelund & M.H. Enemark: Hjemløse borgeres sygdom og brug af sundhedsydelser. SFI 13:33. 206 sider. ISBN: 978-87-7119-203-2. e-ISBN: 978-87-7119-204-9. Vejledende pris: 200,00 kr.

"Det er næsten dagligt, vi har en hjemløs borger, der kommer ind med en eller anden problematik." Pia Kjær har en kop kaffe stående foran sig, men nipper kun kortvarigt til den. Hun vil meget hellere fortælle om det arbejde, hun brænder så meget for.

Hun har de seneste seks år været ansat på medicinsk modtageafsnit på Bispebjerg Hospital. Ud over sit arbejde på hospitalet er hun også vikar i stofindtagelsesrummet på Mændenes hjem. Hun er derfor én af de personer, der ofte møder dem, som en netop udkommet SFI-rapport sætter fokus på.

ET LIV PÅ GADEN GØR DIG SYG

SFI-rapporten viser, at hjemløse borgere har fem gange øget risiko for at blive syg. Forskerne har kontrolleret for blandt andet misbrug og psykisk sygdom. Alene det at være hjemløs er med til at gøre denne gruppe af borgere syge. Det er blot ét af resultaterne, der bliver præsenteret i SFI-rapporten *Hjemløse borgeres sygdom og brug af sundhedsydelser*.

Det er især en række sygdomme, der er øget risiko for at få, når man er hjemløs. "Mange gange kommer de ind med infektioner, som fx lungebetændelse," fortæller Pia Kjær. Forskerne bag rapporten lister en række sygdomme – ud over lungebetændelsen kan det være hepatitis, KOL, HIV samt forgiftninger, der alle forekommer oftere blandt de hjemløse.

"Ofte er de meget syge og kan have rigtig mange problemstillinger," pointerer Pia Kjær.

At livet på gaden ikke altid er lige nemt, kan hun også bekræfte: "Når de hjemløse kommer ind til os, så er det ofte i en ret forhutlet tilstand," fortæller hun. Der er eksempler på, at både sygeplejerskerne på afdelin-

gen samt Bispebjerg Hospitals socialsygeplejerske har været ude at skaffe tøj, simpelthen fordi de hjemløse til tider kommer ind uden tøj på.

MARKANT ØGET FORBRUG AF SUNDHEDSYDELSE

Den øgede sygelighed blandt hjemløse er medvirkende til, at de langt oftere end den øvrige befolkning er at finde på landets skadestuer, hos egen læge og hos vagtlægen. Pia Kjær er altså ikke den eneste ansatte i sundhedsvæsenet, der ofte møder de hjemløse borgere i sit daglige arbejde.

Til gengæld finder de sjældnere end den øvrige befolkning vej til tandlægen og speciallægen. Det skyldes i Pia Kjærs vurdering, at deres hverdag er kaotisk, og at der er mangel på overskud. "De kommer ikke videre i systemet, fordi der ikke er nogen, der følger dem derhen," siger hun og fortsætter: "Mange gange handler det for dem ofte om at få hverdagen til at hænge sammen. De har fokus på helt basale ting såsom at skaffe mad, penge til øl og/eller stoffer samt finde et sted at sove."

SFI-rapporten peger også på, at der kan være en række barrierer forbundet med mødet med sundhedssystemet. Her bliver der både listet personlige problemer, men også administrative problemer samt problemer med at gennemskue, hvor man præcis skal henvende sig.

Derudover er en stor barriere, at de hjemløse borgere ikke føler sig godt taget imod på hospitalet. "Nogle giver direkte udtryk for at følge sig frihedsberøvet," siger Pia Kjær.

EFTERLYSER TVÆRFAGLIGT SAMARBEJDE

At ikke alle hjemløse borgere føler sig tilpas på hospitalet er med til at give de ansatte en række udfordringer.

"Det er et speciale i sig selv at arbejde med denne her gruppe af borgere. Man skal have et bredt kendskab for at vide,

"JEG FØLER IKKE, AT VI ER GEARET TIL ARBEJDET MED DE HJEMLØSE BORGERE. HVOR SENDER MAN FOR EKSEMPEL EN HJEMLØS HEN? DE BLIVER OFTE LUKKET UD PÅ GADEN OG MÅ KLARE DEN SELV DERFRA."
PIA KJÆR, BISPEBJERG HOSPITAL

inden hun fortsætter: "Jeg føler ikke, at vi er gearet til arbejdet med de hjemløse borgere. Hvor sender man for eksempel en hjemløs hen? De bliver ofte lukket ud på gaden og må klare den selv derfra."

Den mangel på viden gør, at der ikke bliver fulgt op. Pia Kjær har ofte spurgt sig selv, om de nu også husker at tage deres piller.

"Man bliver en socialarbejder nogle gange," erkender hun. Samtidig giver hun dog også udtryk for, at hun mangler viden: "Vi skal klædes bedre på. Vi skal have en basisviden i forhold til, hvor vi skal sende dem hen."

Netop viden om, hvor de hjemløse skal sendes hen efter endt behandling, vil ifølge Pia Kjær kunne reducere mængden af spørgsmål, som sygeplejerskerne står

tilbage med. Hun mener, at et tværfagligt samarbejde, hvor de ansatte i sundhedssektoren får et kendskab til de tilbud, der findes, vil være vejen frem. Samtidig understreger hun, at både læger og sygeplejersker skal klædes bedre på.

ET GODT EKSEMPEL PÅ TVÆRFAGLIGT SAMARBEJDE

Det tværfaglige samarbejde bliver også nævnt i rapporten. Forskerne bag rapporten påpeger, at den såkaldte ACT-indsats, der er afprøvet i København, er særligt velegnet til gruppen af hjemløse borgere, der har psykisk sygdom og misbrug. ACT står for Assertive Community Treatment og dækker over en indsats, hvor hjemløse borgere bliver genhuset i egen bolig af et støtteteam, der blandt andet omfatter socialpædagoger, sygeplejerske, psykiater samt medarbejdere fra blandt andet socialcenteret. Her er der resultater, der viser, at netop denne indsats har en særlig styrke, da der er tale om en helhedsorienteret indsats.

Undersøgelsen er finansieret af Helsefonden og SFI.

Mere fokus på talblindhed

Talblindhed er et overset problem, som plager 1-6 procent af den danske befolkning. Hvis tal ikke rigtig giver mening, kan det være svært at finde ud af, hvornår man skal med bussen, at bruge NEM-id på computeren eller at overskue kvitteringen i supermarkedet. Men der er så småt ved at komme mere fokus på problemet. En ny forskningsoversigt fra SFI giver et overblik over den eksisterende viden på området.

AF MADS ANDERSEN HØG

Larsen, L.B. & S. Bengtsson: *Talblindhed. En forskningsoversigt. SFI 13:34, ISBN: 978-87-7119-205-6. e-ISBN: 978-87-7119-206-3. Vejledende pris: 170,00 kr.*

For langt det fleste er det en selvfølge, at $2+2=4$. Men for en mindre gruppe af befolkningen giver udsagnet ingen mening. Talblindhed kan være et omfattende handicap, som gør det svært at læse adresser og telefonnumre for slet ikke at tale om at kæmpe sig igennem en matematiktime i skolen. En ny SFI-rapport kortlægger den eksisterende viden om talblindhed, som berører mellem 50.000 og op mod 330.000 danskere – alt efter hvordan man definerer problemet.

STORT PRES

Forskerne bag rapporten konstaterer, at der generelt ikke findes meget viden om talblindhed (som også kaldes "dyskalkuli"). Det billede genkender konsulent på Center for Specialundervisning for Voksne på Sydlyn Jens Storm. Han var i 2009 med til at starte et af de første udviklingsprojekter om talblindhed i Danmark og fortæller, at folk med talblindhed ofte har store problemer:

"Det er ofte velbegavede folk, som klarer sig helt uden problemer på en lang række områder. Men så er der områder, hvor problemerne brager igennem. Vi har mødt gymnasieelever, der er blevet betegnet som dumme, dovne og uengagerede, fordi de

har fået høje karakterer i alle de humanistiske fag, men ikke har noget greb om matematikken overhovedet. Og det påvirker ens selvværd at være udsat for sådan et pres, og i nogle tilfælde kan det også give psykiske problemer," siger Jens Storm.

I SFI-RAPPORTEN PEGER FORSKERNE PÅ FLERE FORSKELLIGE REDSKABER, DER KAN HJÆLPE ELEVER MED TALBLINDHED, FX SIMPLE LOMMEREKNERE, FORSKELLIGE TYPER SPIL OG FORSKELLIGE APPS TIL SMARTPHONES.

MANGLENDE DEFINITION

Den manglende viden betyder også, at der har været en del faglig uenighed omkring, hvordan talblindhed skal defineres. I SFI-rapporten giver forskerne et bud på en samlende definition af talblindhed (se faktaboksen), og det hilses velkommen af Jens Storm:

"Set ud fra en pædagogisk vinkel, synes jeg, det er vigtigt at få afklaret, hvad det egentlig er. Så bliver det lettere at finde ud af, hvad man skal arbejde med, og hvordan man pædagogisk og didaktisk kan undervise de her mennesker på en måde, så de kan følge med og ikke føler sig dumme og udsatte," siger han.

MATEMATIK ER ET DANNELSESFAG

SFI-forskerne vurderer, at talblindhed er et problem på linje med ordblindhed. Men ifølge Jens Storm har talblindhed stået i skyggen af ordblindhed. Man har haft tendens til groft sagt bare at smide flere plusstykker i hovedet på folk, der havde svært ved at regne, og man har ikke rigtig anerkendt, at matematik er mere end at kunne lægge til og trække fra:

"Men matematik er mere end bare færdigheder, som jeg ser det. Det er også et instrument til at overskue sin omverden, bevæge sig rundt i den og analysere den. Det er et dannelsesfag på samme måde som sprog," mener Jens Storm.

PRIMITIVE HANDLESTRATEGIER

SFI-rapporten er bestilt af Undervisningsministeriet og skal danne grundlag for udvikling af egentlige test for talblindhed og for indsatser, som kan hjælpe danskere med talblindhed til en bedre hverdag. Jens Storm fortæller, at han ofte ser talblinde bruge meget

DEFINITION PÅ TALBLINDHED

På baggrund af den eksisterende litteratur er SFI's forskere kommet frem til følgende forslag til en definition af talblindhed (dyskalkuli):

Dyskalkuli er en funktionsnedsættelse, der kan have negativ indvirkning på den berørtes uddannelses- og arbejdsliv. Tilstanden drejer sig om tilbagestående regnefærdigheder, som ikke modsvares af tilsvarende tilbagestående færdigheder på andre felter. De specifikke regnevanskeligheder omfatter påfaldende vanskeligheder med at forstå og håndtere basal talbehandling, såsom at sammenligne tal og antal i mængder eller tælle små antal genstande. I forlængelse heraf er der påfaldende vanskeligheder ved addition, subtraktion, multiplikation og division. Tilstanden omfatter ikke nødvendigvis vanskeligheder med mere abstrakte matematiske færdigheder i algebra, trigonometri, geometri og komplekse beregninger. Vi taler ikke om dyskalkuli, hvis baggrunden for vanskelighederne er mental retardering eller mangelfuld skolegang. Dog kan tilstanden omfatte kognitive problemer som mangelfuld semantisk hukommelse og arbejds hukommelse.

primitive handlestrategier som at tælle på fingrene eller lave små streger, men det er både tidskrævende og bliver hurtigt uoverskueligt:

"Ligesom med ordblindhed, så kan man lære sig nogle kompenserende strategier. Og der mangler vi i allerhøjeste grad at få udviklet nogle hjælpemidler. Det har man i stort omfang til ordblinde, men der er ikke meget til talblinde," siger han.

BRUG FOR REDSKABER OG VIDEN

I SFI-rapporten peger forskerne på flere forskellige redskaber, der kan hjælpe elever med talblindhed, fx simple lommeregner, forskellige typer spil og forskellige apps til smartphones. Jens Storm fremhæver den såkaldte "Dyscalculator", der kan regne, uden at man skal vide, om man skal trække fra eller lægge til. Han fortæller også om en kommende app, Appkalkuli, som kan hjælpe talblinde med at planlægge deres hverdag.

Derudover er der særlige undervisningsformer, som lærer talblinde at håndtere deres udfordringer med tal. På Sydbyn har Jens Storm udviklet nogle 10-ugers kurser til unge på Svendborg Erhvervsskole, hvor unge som har meget svært ved matematik får særlig undervisning tre timer om ugen, og det har givet positive resultater:

"Det foregår på de unges præmisser og med en anden undervisningsdidaktik. Eleverne får materialer i hånden og arbejder meget visuelt. De får lov til at gætte – også helt vilde gæt – og så arbejder vi meget med repetition. De har fordoblet deres kompetencer," forklarer han.

SFI-forskerne understreger dog, at der er faglig uenighed om, hvilke støtteredskaber der er mest virksomme. Der findes heller ikke evalueringer, som gør det muligt at sige noget om, hvad der virker eller ikke virker. Forskerne har dog fundet en række konsensuspunkter i forhold til, hvornår det giver mening at igangsætte en indsats, og hvordan indsatsen kan formes:

- Tidlig indsats (forebyggende og observerende) kan igangsættes omkring to-års-alderen, men eksperter anbefaler dog først diagnosticering omkring 4. klassetrin.
- Matematik kan integreres i barnets lege og hverdagsaktiviteter, hvor flere sanser bliver inddraget.
- Undervisning bør foregå på både klasse-, gruppe- og individniveau.
- Barnet skal lære at bruge hjælperedskaber som fx lommeregner, og kan selv øve sig med digitale læringsmidler som fx spil.

SFI-rapporten skal som nævnt danne grundlag for udvikling af test og indsatser for mennesker med talblindhed.

Fra svært forklarlige sammenbrud til forståelige brud

I mange år har samlebegrebet "adfærdsproblemer" stået i centrum, når forskere har forsøgt at forklare de mange sammenbrud i teenageanbringelser. Men spørger man de unge selv, viser deres fortællinger, at komplicerede relationer og sociale sammenhænge ligger bag mange af bruddene, viser en ny analyse fra SFI.

AF JOURNALIST KIRSTEN HOLM-PETERSEN

"Det er forståeligt, at så mange teenageanbringelser bryder sammen. Eller sagt på en anden måde: Når man spørger de unge selv, giver det mening, at så mange anbringelser ender i et sammenbrud. For de unges beretninger viser, hvor dramatiske, deres anbringelsesforløb ofte er, hvor svært det er at få anbringelsen til at lykkes, og hvor mange forskellige faktorer, der påvirker afbrydelsen," siger seniorforsker på SFI Turf Böcker Jakobsen i en ny analyse.

Analysen er et forsøg på at gøre op med de forklaringsmodeller, der i mange år har været fremherskende i den internationale forskning på området, og som Turf Böcker Jakobsen og hans kolleger på SFI over årene har indset, var enten mangelfulde eller svært anvendelige. Mangelfulde, fordi de ofte har jagtet enkeltfænomener som fx karakteristika hos de unge selv, de unges forældre, anbringelsesstedet eller sagsbehandlingen, og på den måde har fået splittet helheden i og forståelsen af et anbringelsesforløb og dets afslutning i småstykker. Og vanskelige at anvende i de tilfælde,

hvor analyserne har peget på adfærdsproblemer hos de unge – for hvordan skulle man

kunne bruge den forklaring til noget, når adfærdsproblemerne måske var det, der samtidig var årsagen til anbringelsen...

DE UNGE ØSTE AF DERES ERFARINGER

Turf Böcker Jakobsens analyse "Asocial ungdom? Sammenbrud i anbringelser og 'adfærdsproblemers'

rolle," der netop er offentliggjort i det internationale fagtidsskrift *Children and Youth Services Review*, konkluderer heroverfor, at der ofte ligger en hel række af faktorer bag, når en teenageanbringelse bryder sammen: Komplicerede relationer til kammerater på anbringelsesstedet, komplicerede relationer til de voksne, der omgiver den unge og et mønster, hvor den marginalisering og social udstødelse, der var en del af anbringelsesgrunden, reproduceres under anbringelsen.

Analysen har været undervejs siden 2010, hvor SFI i sin første store undersøgelse af sammenbrud i teenageanbringelser indsamlede et enestående datamateriale bestående blandt andet af omfattende interviews med 12 unge og en lang række personer omkring dem: sagsbehandlere, forældre, kontaktpersoner, pædagoger og plejeforældre. De meget detaljerede interviews, hvor især de unge øste af deres erfaringer, indtryk og tanker, gav forskeren muligheden for at se på sammenbruddene på en ny måde.

BUDSKAB TIL FORSKERE

Turf Böcker Jakobsen analyserede interviewene for at se hvert enkelt sammenbrud som en del af en sammenhængende proces og samtidig afkode de forskellige meninger og vinkler, der var på de enkelte brud. Han fandt, at der i alle sammenbruddene var lag på lag af årsager, og at det var umuligt at skille en enkelt faktor ud som forklaringen på bruddet. Hans budskaber til både forskere og kommunale forvaltninger er derfor klare:

"Vi forskere skal holde op med alene at fokusere på statistiske sammenhænge og enkeltfaktorer som

FORVALTNINGERNE BØR I HØJERE GRAD END I DAG HAVE FOKUS PÅ, HVAD DER ER DET BEDSTE FOR DEN ENKELTE UNGE OG FRA STARTEN OPERERE MED EN PLAN B, NÅR MAN ANBRINGER DEN UNGE UDEN FOR HJEMMET.

fx adfærdsproblemer hos de unge. Vi skal også se på de processer og de sociale sammenhænge, anbringelserne indgår i, og høre på, hvad de unge selv siger. Når man gør det, er det jo ikke mystisk, at anbringelserne bryder sammen," siger Turf Böcker Jakobsen.

OG TIL FORVALTNINGERNE...

Og både forskere og kommunale forvaltninger bør nuancere synet på selve fænomenet sammenbrud. I dag tænker de fleste, at stabilitet og kontinuitet i anbringelsen hævet over enhver tvivl er et gode i alle anbringelser.

"Et sammenbrud defineres som et uplanlagt ophør af en anbringelse. Og selvfølgelig vil et sådant brud ofte være uheldigt. Men interviewene med de unge viser, at der er situationer, hvor det er positivt for den enkelte unge at flytte til et andet anbringelsessted," siger seniorforskeren.

Netop med denne pointe in mente mener Turf Böcker Jakobsen, at forvaltningerne i højere grad end i dag bør have fokus på, hvad der er det bedste for den enkelte unge og fra starten operere med en plan B, når man anbringer den unge uden for hjemmet.

"I dag er det ofte brandslukning, når en anbringelse bryder sammen. Forvaltningen handler først i det øjeblik, hvor problemet er opstået. Det giver nogle utroligt dårlige forløb, hvor de unge oplever, at der ikke er plads til dem nogen steder, og hvor fagpersonerne bliver skuffede over, at foranstaltningerne mistykkles. Virkeligheden taler for, at man ser anbringelserne som mere plastiske, altså som noget, der kan ændre sig, uden at man haler ordet "sammenbrud" frem," siger Turf Böcker Jakobsen.

ORDET "SAMMENBRUD" ER FORKERT

Han tilføjer: "Selv ordet "sammenbrud" signalerer noget forkert. Det har vi ofte diskuteret, både blandt forskere og i mødet med praktikere. Vi mangler et godt ord på dansk for en anbringelse, der afsluttes uplanlagt, men hvor vi ikke nødvendigvis skal have alle de stærke, negative følelser i spil. Indtil vi finder det, er ordet "brud" nok mere dækkende for det, vi mener," siger han.

Lønforskelle: en mistet million i løbet af et arbejdsliv

Der er betydelige lønforskelle mellem mænd og kvinder i industrien, der udfører stort set det samme arbejde. I 3F vil man bruge rapporten som afsæt for en diskussion af årsager og forhold på de enkelte arbejdspladser.

AF TRINE JØRGENSEN

Rapportens analyse bygger på løndata om medarbejdere mellem 25 og 59 år, der arbejder i den private sektor med såkaldt håndværkspræget arbejde eller operatør- og monteringsarbejde.

VIDEN KAN BRUGES AF TILLIDSMÆND

Rapporten viser, at kvindernes efterslæb er størst på arbejdspladser indenfor tekstilindustrien, mens det er mindst i medicinalindustrien. De mindste arbejdspladser har de største forskelle mellem mænds og kvinders timeløn – og jo større andelen af kvinder er på arbejdspladsen, jo større er lønforskellene mellem mænd og kvinder. Og så er lønforskellene mellem mænd og kvinder, der er medlemmer af 3F, samlet set mindre end generelt på området.

Der er med andre ord store variationer indenfor sektoren, og rapporten understreger, at man ikke ud fra tallene kan afgøre, hvilke forhold og årsager, der ligger bag forskellene. Det samme påpeger Annelise Rasmussen:

"Der kan sagtens være saglige grunde til, at der er lønforskelle, så man kan ikke på baggrund af SFI's rapport konkludere, at der finder diskrimination sted. Men vi kan bruge oplysningerne til at få et klarere billede, hvad vores tillidsmænd skal være opmærksomme på, når de sidder ude på arbejdspladsen og forhandler løn."

3F's første skridt har derfor været at indkalde til et møde for de relevante tillidsrepræsentanter, hvor rapportens forfatter, seniorforsker Mona Larsen, bl.a. vil være til stede og redegøre for resultaterne.

"På den måde kan vi bruge rapporten som afsæt for en diskussion af, hvordan det ser ud på de enkelte arbejdspladser, og hvad årsagerne er til, at vi ser den her lønforskel", slutter Annelise Rasmussen.

"Hvis man går ud fra timelønnen hos vores medlemmer i metalindustrien, så svarer en lønforskel mellem mænd og kvinder på fx 10% til over en million kroner over et livsforløb – og det er jo også penge, der ikke bliver indbetalt pension af. Så de her tal viser, at vi bestemt ikke er i mål endnu."

Sådan siger konsulent i fagforbundet 3F, Annelise Rasmussen, om resultatet af en ny SFI-rapport. På bestilling fra 3F har SFI set nærmere på lønforskellene mellem mænd og kvinder, der arbejder 'på gulvet' i industrien – fx med fremstilling af mad, elektronik, medicin, tøj eller møbler.

SAMMENLIGNELIGE FUNKTIONER, FORSKELLIG LØN

Rapportens tal viser, at der samlet set er en betydelig forskel på mænds og kvinders løn i sektoren: Hver gang en mandlig medarbejder får 100 kroner i timeløn, får en kvindelig ditto i gennemsnit 89 kroner.

I 3F er man glad for rapporten, men mindre glad for de forhold, den dokumenterer, fortæller Annelise Rasmussen: "Det er lidt rystende at se, at selv når man går så langt 'ned' i et område, ser man stadig den her lønforskel mellem mænd og kvinder for arbejde, man faktisk må sige er det samme – for det er jo sammenlignelige funktioner, SFI har set på her."

Larsen, M.: Lønforskelle mellem mænd og kvinder i industrien. Medarbejdere med håndværkspræget arbejde eller operatør- og monteringsarbejde. SFI 13:35, e-ISBN:978-87-7119-207-0. Netpublikation